

T a r t a l o m.

- Jakabffy Imre, a minta főispán.* — Márton Dávidtól.
Czetz tábornoknak lapunk szerkesztőjéhez intézett legújabb levele.
A remény. — Schiller költeménye. — Simay Gergelytől.
Az örmény nemzet jövője. I. — Dr. Molnár Antaltól.
Adalék Lukácsi Kristóf életrajzához. — Közli: Dr. Esztegár László.
A magyarhoni örmény családok genealogiája. — Hatodik folytatás. Irta: Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Krassó-Szörény-vármegye főispánja.
Az ország „sója.”
Magyar-örmény színműiro.
Szamosújvár a Rákoczy-korban.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A romániai örmények büszkesége.
Folyóiratunk deczemberi füzete.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Kitüntetett örmény gyáros.
Keleti iparágak meghonosítása.

MI UJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Sietős segély.
Gondoskodó bizottságok.
„Oroszország és az örmény kérdés.”
Holtiglan tartó behörtönzés.
Örmény író Bécsben.

 Az „ARMENIA” előfizetési ára egész évre 4 frt., félévre 2 frt., — egyes füzet 40 kr.

Az első évfolyam egészen elfogyott. A többi tíz évfolyamból (II—XI) még teljes számú példányokkal szolgálhatunk; egy-egy évfolyam ára két (2) frt. Reméljük, hogy az érdeklődő olvasó közönség megragadja a kínálkozó kedvező alkalmat (egy-egy évfolyamot félárban adunk) és sietni fog megrendeléseivel annál is inkább, mert a mondott évfolyamokból még csak néhány eladó példányunk van: azután drágán sem szerzhet meg az „Armenia” eddigi évfolyamait.

Szerkesztői üzenet. Veturi Á-nak Szamosújvárt. Csak lapunk tárgykörébe vágó dolgozatokat adhatunk közre. Az, ki álnév alá rejtőzik és nevét nem közli a szerkesztővel, ne számíton arra, hogy dolgozata — még ha megüti is a közölhetőség mértékét — folyóiratunkban napvilágot lát.

ARMENIA

c.t.c. 82

H. 1898. 11. 15.

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

SZONGOTT KRISTÓF.

~~~~~  
Tizenkettődik évfolyam.  
~~~~~

SZAMOSÚJVÁRT,
TODORÁN ENDRE »AURORA« KÖNYVNYOMLÁJA
1898.

ALPHABET

THE ALPHABET

THE ALPHABET

	Lap.
<i>Simay Gergely,</i>	Buzdítás (Szirván költeménye) 293.
" "	A reggel (Hovhanniszeán költ.) 321.
" "	Zefír ha lennék (Bérd költeménye) 353.
<i>Szongott Kristóf,</i>	A magyarhoni örmény családok genealogiája 16, 48, 79, 111, 141, 173, 204, 238, 273.
" "	Dr. Lukács György, Békésvárme- gye főispánja 33.
" "	Lukácsi Kristóf levelezései 41, 75.
" "	Ötven év előtt (Az első magyar képviselőház tagjai) 46.
" "	Dr. Molnár Antal 65.
" "	Gajzágó Salamon. 97.
" "	Emlékezzünk a régiekről (Lengyel Gergely) 129.
" "	A szamosújvári magy. kir. állami főgymnasium 202.
" "	Novák Gerő emlékezete 225.
" "	Erzsébet királyné 290.
" "	Tiflistől Ecsmiádzinig 298.
" "	Szamosújvár város monográfiája 302.
" "	Emeljünk szobrot Verzereszkulnak Tanári gyűlés Szamosújvárt 330.
" "	Hazai czimerünk kettős keresztje 136.
<i>Dr. Temesváry János,</i>	A szamosújvári vár leírása 312, 338.
<i>Vajna Károly,</i>	A livornói örmény kolónia tört. 261.
<i>Voith Antal,</i>	Czetz János tábornok 170.
<i>A „Budapesti Napló“ után:</i>	Ki a félénk? 236.
<i>A marseillei „Armenia“ után:</i>	A Karátsonyiak 108.
<i>Az „Országos Hírlap“ után:</i>	Achik-Kerib szerencséje 268.
<i>Az „Országos Hírlap“ után:</i>	A szent szűz mikolai csódatevő kegyképe 264.
	Levelek a szerkesztőhöz 333.
	Nyilatkozatok „A magyarhoni ör- mény családok genealogiája czimű műből 337.

II. Kisebb közlemények.

	Lap.		Lap.
A vértanú-örmények érde- kében	60.	Egyiptom felé	223.
Az „Alkotmány“	92.	Egy trónkövetelő	189.
Az Ararát csucsán	158.	Egy polgármesteri jelentésből	317.
Az ország „sója“	29.	Főigazgatói látogatás	126.
Babylon romjai	190.	Hírnevess örmények a kül- földön	350.
Családi statisztika	60.	Hugo Viktor a hitoktatásról	254.

	Lap.		Lap
Id. Bornemissza Károly br.	286.	Országos fegyintézetünk . . .	255.
József főherceg Sz.-útvártt	222.	Örmény estély Párisban . . .	350.
Keleti adoma	159.	Polyglott akadémia	92.
Krassó-Szörényvármegye fő- ispánja	29.	Részlet Krimian életéből . . .	381.
Levél Kairóból	316.	„Sola Salvifica“	287.
Magyar-örmény színműirő . .	29.	Szamosújvár a Rákóczy- korban	30.
Megbízhatlan statisztika . .	381.	Tisztelgés Simay Gergelynél	125.
„Memento mori“	93.		

III. Irodalom és művészet.

	Lap.		Lap.
A magyar czímer kettős ke- resztje	190.	Egy örmény színész	351.
A „Méság“	128.	Erdély apostoli lelkületű rómi. kath. püspöke	62.
A régi örmények vallása . . .	224.	„Hántesz Ámszoreá“	318.
A romániai örmények büsz- kesége	30.	Hollósy Simon	94.
A szamosújvári püspök-szobor	383.	Képes örmény-román nap- tár	191.
A „Tizsántúl“ az „Arme- niá“-ról	383.	Levél a szerkesztőhöz	255.
A „Tizsántúl“ folyóiratunk- ról	30.	Levél Deésről	287.
A Ván-tó regéje	159.	Luszieneán herceg szótára	128.
Az „Ellenzék“ Verzár püspök szobráról	382.	Olvasóink figyelmébe	159.
Cantu Caesar kritikája . . .	255.	Régi kép Szamosújvár jö- vőjéről	62.
Csuhádsián Tigrán	224.	Részlet az indiai örmények multjából	223.
Egy örmény énekművész . .	94	Tóth Mike legújabb művei	319.
		Új havi folyóirat	351.

IV. Közgazdasági élet.

	Lap.		Lap
A jászvásári örmények	94.	Dániel báró jelentése	94.
A „Kereskedelmi Muzeum“	160.	Glastone emléke	224.
A Székelyföld gazdasági ér- dekében	191.	Keleti iparágak meghono- sítása	31.
Az életrevaló örmény	63.	Örményországi papir	63.
Cilicia katolikosza	224.	Kitüntetett örmény gyáros	31.

V. Mi ujság az örmény világban,

	Lap.		Lap.
A „Berliner-Local-Anzeiger“	64.	Hágopián Thákvor pasa .	320.
A bukaresti egyetemen .	224.	Hogyan jubilál az örmény?	63.
A ciliciai örmények száma	256.	Holtiglan tartó bebörtönzés	32.
Álisán kitüntetése	63.	Izgatottság Vánban	160.
A szultán és az örmények	160.	Küzdelem a Szentföldért .	352.
A szultán kincsének minisz- tere	128.	Mechithár kétszázados em- lékünnepe	192.
A tanuló ifjúság figyelmébe	320.	Mire jó az örmény lázadás	96.
Az angol-örmény egyesület	64.	Oroszország és az örmény kérdés	32.
Az elnyomott örmények .	95.	Örmény író Bécsben	32.
Az örmény egyik hibája .	256.	Örmény püspök Párisban .	352.
Az örmények memoranduma	95.	Sietős segély	32.
Az örmény patriarkha felir- rata	95.	Szêrábián Péter	320.
Az „Oeuvre d' Orient“	64.	Új jelölt a kretai kormány- zói székre	128.
Delianof orosz közoktatás- ügyi miniszter	96.	Új segély az örmények szá- mára	192.
Dseráz Minász kitüntetése	320.	Új veszteség	352.
Gondoskodó bizottságok .	32.		

VI. Képek.

Jakabffy Imre (1 lapon), Dr. Lukács György (33), Dr. Molnár Antal (65), Gajzágó Salamon (97), Lengyel Gergely (129), Czetz János (a 161 lap előtt), A szamosújvári magy. kir. állami főgymnasium (a 193 lap előtt), Novák Gerő (225), Örményország apostolai (257), A Szent-Szűz mikolai esődatevő kegyképe (264), A mikolai régi templom (267), Dobó István (311), A szamosújvári vár (A Priorató-féle térkép 339), A fegyintézet alaprajza (346), A Rákóczi-épület (367), A Szapolyai-czimer (368), A Martinuzzi-czimer (373). Összesen: 17.

VII. Boríték. Tartalom.

A borítékon „Hazai krónika“ — és „Szamosújvári Híradó“ cím alatt összesen 24 oldalra terjedő olvasmányt adtunk. — Ezen füzethez van mellékelve az „Armenia“ 1898 évfolyamának tartalomjegyzéke.

Az „Armenia“ eddigi dolgozótársai.

- Ábrahám Zachar* (Szamosújvár.)
Ábrahámné Gámán Erzsé (Szamosújvár.)
Dr. Akoncz Károly (Kolozsvár.)
Alexáné Kepri Anna (Szamosújvár.)
Ávedik Lukács (Erzsébetváros.)
Azárián István (Konstantinápoly.)
Bányai Elemér (Szamosújvár.)
Bányai Gratiana (Esztergom.)
Bárány János (Maros-Vásárhely.)
Bárány Lukács (Szamosújvár.)
Id. báró Bornemissza Károly (Deés.)
Csetz János (Buenos Aires; Amerika.)
Cselingárián Jakab (Budapest.)
Csiky Lukács (Erzsébetváros.)
Dr. Csiky Viktor (Kolozsvár.)
Csontos János (Budapest.)
Duha Dávid (Ujvidék.)
Dr. Erődi Béla (Budapest.)
Dr. Esterházi Sándor (Kassa.)
Esztegar Berta (Kolozsvár.)
Esztegar Gergely (Szamosújvár.)
Dr. Esztegar László (Budapest.)
Fáraó Simon (Csik-Szépviz.)
Dr. Fejér Dávid (Gyergyó-Szt.-Miklós.)
Dr. Fejér Gerő (Gyulafehérvár.)
Felekiné Munkácsi Flóra (Budapest.)
Filép Gábor (Tasnád.)
Dr. Fogolyán Tivadar (Szamosújvár.)
Dr. Fogolyánné Bányai Blanka (Sz.-újvár.)
Dr. Gajzágó Béla (Kolozsvár.)
Gajzágó Ferencz (Szamosújvár.)
Gajzágó Manó (Budapest.)
† Gajzágó Salamon (Budapest.)
Gajzágóné Simai Irma (Kolozsvár.)
Dr. Gopcsa Jakab (Szamosújvár.)
Gopcsa Joachim (Szamosújvár.)
Dr. Gopcsa László (Budapest.)
Govrik Gergely (Erzsébetváros.)
Görög Joachim (Gyergyó-Szt.-Miklós.)
Harmath Domokos (Torda.)
Harmath Ilona (Szamosújvár.)
Harmath Lujza (Moson.)
† Dr. Háms János (Bécs.)
Dr. Herrmann Antal (Budapest.)
Hodoreán János (Szamosújvár.)
Hornyis Ferencz (Gattája.)
† Hóke Lajos (Kaposvár.)
Hummer Nándor (Budapest.)
Dr. Issekutz Viktor (Erzsébetváros.)
Józsa Jánosné (Szamosújvár.)
Kapatán Márton (Szamosújvár.)
† Karátsonyi Károly (Szamosújvár.)
Dr. Kádbéó Ferencz (Maros-Vásárhely.)
Kordin Mariska (Budapest.)
Gróf Kornis Viktor (Szent-Benedek.)
Dr. Kosutány Tamás (Magyar-Óvár.)
Kovács János (Kolozsvár.)
Kozma Döme (Deés.)
† Kozocsa Tivadar (Budapest.)
Kriksa Klára (Gyergyó-Szt.-Miklós.)
Kriksa Konrád (Gyergyó-Szt.-Miklós.)
Kriksa Péter (Gyergyó-Szt.-Miklós.)
Grót Kuun Géza (Maros-Németl.)
László Márton (Szamosújvár.)
Lukács Béla (Budapest.)
Lunkai (Szamosújvár.)
† Markovits Jakab (Erzsébetváros.)
Dr. Mály István (Kolozsvár.)
† Márton Dávid (Lugos.)
Dr. Mártonfi Lajos (Szamosújvár.)
Merza Gyula (Kolozsvár.)
Mihálfi Imre (Szamosújvár.)
Dr. Moldován Gergely (Kolozsvár.)
Dr. Molnár Antal (Budapest.)
Moszfófián Cháczhádur (Bukarest.)
† Murádn János (Arad.)
Novák Antal (Szamosújvár.)
Dr. Nuricsán József (Budapest.)
Oncs József (Nagy-Iklód.)
Orel Máté (Gyergyó-Szt.-Miklós.)
Ornstein József (Szamosújvár.)
Papp Gusztáv (Szamosújvár.)
Papp Mózes (Nagy-Seben.)
Pappné Kerekes Emília (Szamosújvár.)
Páll Bogdán (Szamosújvár.)
Dr. Patrübányi Lukács (Budapest.)
Placsintár Dávid (Szamosújvár.)
Dr. Rélhy László (Budapest.)
Rudnyánszky Gyula (Szeged.)
Rusz János (Szamosújvár.)
Sallak Róza (Nagy-Enyed.)
† Dr. Salzbauer János (Kolozsvár.)
Sándor József (Kolozsvár.)
Simay Gergely (Szamosújvár.)
Dr. Simay Gyula (Nagy-Várad.)
Dr. Simay János (Szamosújvár.)
Dr. Szamosi János (Kolozsvár.)
Dr. Szilágyi Sándor (Budapest.)
Szongott Kristóf (Szamosújvár.)
Szongott Margit (Kolozsvár.)
Grót Teleki Sándor (Budapest.)
Dr. Temesvári János (Szamosújvár.)
Téglás Gábor (Déva.)
Dr. Tótor József (Gyulafehérvár.)
Dr. Torma Miklós (Deés.)
Torma Zsófia (Szászváros.)
† Dr. Télyi Iván (Budapest.)
† Törös Tivadar (Budapest.)
Dr. Turcsáné Placsintár Gizella (Kolozsv.)
Dr. Turcsa János (Kolozsvár.)
Turcsa Mihály (Bécs.)
Tutsek Anna (Budapest.)
Vadnai Károly (Budapest.)
Vajna Károly (Szamosújvár.)
Vajnáne Stock Leopoldin (Szamosújvár.)
Dr. Vámbéri Armin (Budapest.)
Vásárhelyi Boldizsár (Deés.)
† Veszely Károly (Borbánd.)
Vikár Béla (Budapest.)
Voith Antal (Kolozsvár.)
Voith Miklós (Szamosújvár.)
Dr. Wislocki Henrik (Budapest.)
Dr. Wislockiné Dörfler F. Anna (Bpest.)

Jakabffy Imre,
a minta-főispán.

c. t. c. 82

Krassó-Szörény vármegye lakossága örömmünnepet ült mult év október hó 25-dik napján. E napon mult ugyanis tiz éve annak, hogy Jakabffy Imre, szeretett főispánja a megye főispáni székébe beiktatott.

A mily általános lelkesedés között tartotta meg a megye értelmisége tiz év előtt a beiktatási örömmünnepet: oly örömmel és büszkeséggel adózott e megye minden polgára most a decennium ünnepe alkalmával a jelesnek, kinek nevéhez és ritka fényes szellemi tehetségéhez fűzött legvérmesebb reményeit is megvalósítva látja minden elfogulatlan hazafi e rövid tiz év lefolyása alatt.

Mert a lefolyt idő nem a hangzatos frázisoknak, hanem a nagy alkotásoknak, lélekemelő tetteknek szakadatlan lánczolata. E tettek végrehajtásánál a főtenyező: a vezető szellem és irányító erő azon ritka hazafi hő kebléből sugárzott ki, kit mint szilárd jellemű férfit, igazságszeretetben páratlan embert, a nemes mérséklet és türelem példányképét az isteni Gondviselés különös kegyelme helyezett a szörényi Bán-ok sok felelősséggel járó nehéz feladatokkal körülvelt székébe, hogy szép hazánk e végső pontján, melyen három hon határa összezögellik, — mint dicső elődei kardjaikat villogtatták egykoron: lángszelleme fényes sugarait ragyogtassa úgy hazánk, mint a külföld jelesei előtt.

De tekintsünk végig azon fényes pályán, a melyet az ünnepezt férfiú eddig befutott: hadd szóljon életének története a mi gyenge szavaink helyett!

„Krassó-Szörény megyét a Jakabffy névhez és családhoz régi hagyományos tisztelet köti. Alig volt férfi tagja, ki a közpályán és specialiter a megyei administratióban méltányolt érdemeket ne szerzett volna. Bár terjedelmes vagyonnal rendelkeztek, mely a hivatalviselés munkájára soha sem utalta őket, megyéjük közéletében mindig élénk részt vettek s találtak rá időt, hogy gazdálkodási gondjaik mellett a közérdeknek is áldozzanak akár mint hivatalnokok, akár mint hazafiak. S hogy áldozatuk nem köznap volt, mutatja a család tagjainak mindig kiemelkedő állása s a Jakabffy név általános népszerűsége. Simon a mai főispán egyik nagybátyja, már fiatalon jegyzője a régi katonai végvidék judicium delegatum militare mixtum-ának, majd 1821-ig alispán. Miklós főszolgabíró, Kristóf kir. tanácsos és első alispán.

A család neve annyira összeforrott a magasabb hivattal, hogy a német világ idegen tisztviselői a Jakabffyt ném is család-névnek, de valami magas állás jelölőjének hitték. Igy történhetett a fiatal, alig 18 éves Gyulával Karánsebesen, hogy, mikor egy német főbb tisztviselőnek magát bemutatá, az a nevet hallván, meglepetve kiáltott fel: „So jung und schon Jakabffy?!“

Közhivatalt egyedül Jakabffy Imre, a mai főispán édes atyja nem viselt. Ott élt fiatal korától fogva egyedül a gazdaságnak és gyermekei nevelésének szentelve napjait zaguzsáni birtokán, mely most is a családé. 1847-ben Pestre költözött, hol az üllői uton ma is meglevő házat építette.

Imre, Krassó-Szörény megye főispánja itt született 1850 december 4-én. Középiskoláit az I—VI. oszt. a budapesti kegyesrendi, a VII.—VIII. osztályokat az esztergomi benézések főgymnasiumában végezte. Jogot Pozsonyban tanult. Itt tett 1872-ben állami és birói vizsgát is, miközben önkéntesi évét is teszolgálván, a 23. gyalogezredhez, mint tartalékos hadnagy lett beosztva. Később e minőségben áttétette magát a 4. huszárezredhez. Ez időben került vissza ősei földére Krassó-Szörénybe, Kricsovára. Még ez évben megyei hivatalba lép s június 27-én tiszteletbeli aljegyzőnek neveztetett ki. 1875 november 28. első aljegyző, 1877 december 19-én tiszteletbeli főjegyző; 1880-ban a február 13-iki közgyűlésen a főjegyzői teendővel bízatik meg; ugyanez év májusának 12-én árvászéki elnök lesz. Két év múlva 1882-ben már alispánjelölt, 1883 decz. 20-án közfelkiáltással alispán. 1886 szeptember havában királyi tanácsos s 1887 szept. 29-én Krassó-Szörény megye főispánja.

Ezen magas állásban kezdi megvalósítani a „munka embere“ ama fenkölt eszméit, melyek nemcsak a megye, hanem az állam életére is jótékony hatást gyakorolni vannak hivatva.

Lángoló szónoklata erejével eloszlatja az ellentétet, míg fenkölt szelleme finom tapintattal párosulva — ezen ethnografiailag tarka megyében — az ábrándos eszmékért rajongó túlzókat megfékezi. A vármegye kuszált anyagi viszonyaiban rendet teremt; a katonai végvidék romjai fölött a Krassó-Szörény vármegye névnek tartalmat ad. Majd mint a magyar-román határ rendezőjét látjuk őt, a mint a hazafi éber figyelmével örködik, nehogy szép hazánk talajából bár egy talpalattnyi is elidegenitessék.

1888 évi február 13-án a karánsebesi vagyonszövetség kormánybiztosa; 1889 évi május hóban a fehértemplomi vagyonszövetség kormánybiztosa lett.

Bokros érdemei meg is termették az elismerés pálmáját. Így történt, hogy 1889 június hóban legfelsőbb elismerést nyert a magyar-román határ rendezésénél szerzett érdemeiért; 1893 évi nov. 30-án Ő Felseége a királyné sajátkezű aláírásával ellátott okmányt küldött, a Vöröskereszt-egylet terjesztése terén szerzett érdemeinek elismeréséül. 1896 évi október hóban Ő Felseége a király, a Szent-István-rend kis keresztjével tüntette ki. 1896 okt. 30-án Karánsebes város díszpolgárává választotta.

De nemcsak ezen soha el nem hervadó babér-levelek ékesítik ezt a tíz éves multat, hanem még hangosabban magasztalják a Jakabffy Imre főispán szép nagy lelkét a társadalmi élet terén, a kultura és a magyar állam-eszme terjesztésére megvalósított intézményei.

Az ő buzgolkodása következtében jött létre a „Dél-magyarországi színpártoló egyesület,” mely elnökét tiszteli személyében. Áldásos kormányzása idejében kezdi meg működését Lugoson, a krassó-szörény-megyei árvaház; befolyása emeli a megye egyetlen főgymnasiumát a kor színvonalára, midőn annak a vidéken páratlan szép palotát teremt, hogy a lugosi állami főgymnasium épülete minta gyanánt diszkeskedjék a Temes partján.

Háza a társadalom előkelő köreinek találkozó helye, a honnan, mint gyűpontból indul ki minden üdvös eszme, a mi úgy Lugos városában, mint megyeszerte visszhangra talál.

Míg erős keze féken tartja a minden perczen kirohanásra kész elemeket: addig finom modora, az érdemet minden téren elismerő nemcs szive által magához lánczol mindenkit egyaránt; s még politikai ellenfelei sem tagadják meg kiváló egyéniségétől az elismerést.

Éltesse az isteni Gondviselés még sokáig Jakabffy Imre főispán urat Krassó-Szörény megyének és magyar hazánknak javára. nemzetségének öröme, büszkeségére: hogy még számos éveken át igazolja ama szép mondást,

a mivel pályáját jellemezte megyénk jelenlegi derék alispánja, Litsek Béla tíz év előtt, mondván:

„Az egyenes úton haladtál, fegyvered kezében a becsületes munka volt s ez felemelt megyénkben a legmagasabb polczra; ezen jellemvonásod ülted át mindnyájunkba s működésed jótéteménynyé válik megyénkres hazánkra.“

* * *

Ezen életrajz írója a következő verssel üdvözölte Krassó-Szörény-vármegye főispánját a Szent-István-rend kis keresztjével történt kitüntetése alkalmával.

A béke hőse.

Ünnepre keltünk fényes ünnepélyre,
Öröm sugárzik boldog arczokon.
Hős áll közöttünk, kit a sors szeszélye
Nem hordozott meg zordon harcokon.
Jakabffy Imre, ő a béke hőse
Munkára termett, dicső népvézér
A honfiaknál mennyivel erősebb,
Kik harczerén vivják ki a babért.

Királyi kegy sugára tündököl rajt
Mely béragyogja nemcsak őt magát,
De tiszta fénye az egekbe fölhat
S versenyre hívja minden csillagát.
Gyönyör fog el látván e fény tusáját
Derült egen, virágos föld felett,
Mely bévilágít egy szép földi pályát,
Hogy jobban lássuk a sok érdemet.

Hol nagy Hunyady karja küzde hajdan
Villámokat lövelve szertesztét,
Dicső vezérünk már sok eszme-harcban
Kitünteté nagy ritka lángeszét:
Békét terem a harcok régi földje
Munkás kezének érintésitől:
Testvérvizsály, pártszenvedély előlve,
Hol megjelen e drága békitő.

A szó hatalma ott van birtokában:
Ha menydörög az ige ajkain —
Krassó-Szörénynek gyűlés csarnokában,
Vagy Al-Dunánknak ifju partjain:

Lihegni sem mer a tömeg s esodálja,
Ha szónokolni ünneplőn feláll!
Gyönyörrel hallja bajnokát királya,
Kí a szívekbe mindig ezélt talál.

Nemes szíve a gyöngye pártfogója,
Az üldözöttnek bő oltalmat ad.
Az igazát mindenkinek megóvja,
Bár a villámos ég reá szakad:
Mint ősi tölgy, mely koronája árnyán
Mevédi a kicsiny virágmagot,
Ha elröpült a szélviharnak szárnyán,
Mi termőfája törzsén támadott.

A tudomány, művészet hű barátja
És pártfogója mindenek fölött.
A műzsa gyakran szentélyébe látja
A legrajongóbb tisztelők között.
Ha ő segíti: úgy cseng Thaliának
Ajkán e helyen szép magyar beszéd;
Atyai gondja legkisebb hiánya
Eloltaná e bájvirág neszét.

Nem kell szobor, nem büszke, fényes emlék,
Hogy abba vessük sok nagy érdemét:
A sok nagy eszme, mely lelkén szülemlék
Örökre élteti dicső nevét.
Valódi érdem önmagába' hordja
Már a jutalmat, mondta rég a bölcs:
Nem száll soha megsemmisülni porba,
Mi színaranyként tündökölt előbb.

Oh honfitársak, tiszta hódolattal
Közelgjetek a béke-hős felé!
Kinek törekvését nagy égi atyja
Áldásával dúsan megszentelé.
Kárpát hegyétől le az Al-Dunáig
Zengjen hozsánát szikla, bércz, halom:
Hogy tartsa meg éltét nekünk sokáig
A mennyei szeretet, oltalom!

Márton Dávid.

Czetz tábornoknak lapunk szerkesztőjéhez intézett legújabb levele.

Buenos Aires október 30. 1887.

Tisztelt honfitárs barátom!

Végre megérkezett várva várt szives levele Szamos-újvárt szept. 3-án kelt hírekkel.

Örömmel látom, hogy Ön jó egészségben és elméje egész erőben áll s hallgatása csakis a körülménynek következése, hogy honvédtársaim után való kutatásai siker nélkül maradtak. Sajnálom, hogy e fáradságot okoztam észrevétlenül!

Életrajzom magyarra fordítása is*) félbeszakadt; mert — fájdalom — kezdem veszíteni a szemeim világát s így a munka nagy erőfeszítésbe kerül; mert — mint már előbbi közléseimből értésére esett — nem kapok e nagy emigratioi emporiumban egyetlen egy egyént se, ki magyarul beszélni és írni képes volna. És németül diktálni kissé restellem azért, mert aztán Önnek kellene azt újból magyarra fordítani és így az eredeti gondolat erejéből bizonyosan átalakulna. — Mindamellettt folytatom, naponként két órát szentelve arra s így alkalmasint jövő Február vagy Márczius havára elég materia lesz gyűjtve.

Tempora mutantur et nos mutamur in illis. Olyan ez a mi századunk! Az osztrák visszatolja a nemzeti viseletet és a rögtön elérhető gazdagulás nem hagy időt az új generációnak a régi nemzeti nagyságról tudomást szerezni és utánozni az áldozatkész elvénült bajnokokat. — Such is life**) — a mint mondja az angol.

Boldog a ki ebben a versenyfutásban a gazdagulásra egy rokonszenves baráttra akad, ki — mint Ön — minden önzés nélkül egy árván maradt honvédet szívéhez szorított és már néhány év óta kegyeletes emlékében részesít. Legyen meggyőződve, hogy — minden akadály daczára — az emlékrájz meg lesz írva. Minthogy levelem már

*) A dicső tábornok ur előbb spanyolul írta meg tanulságos életrajzát, ezt fordítja most le lapunk számára magyarra. Szerk.

**) Ilyen az élet. Szerk.

az új-év közelében fog kezéhez jutni, engedje meg, hogy boldog karácsont és szerencsés új-évet kívánva maradjak igaz honfi barátja

Czetz János.

U. i. Miért nem jut eszébe valamely örmény fiatal embernek e világot megismerni? Hisz nem olyan nagy tökére volna szüksége főleg, ha a magyar mellett a német és olasz nyelvet bírná. A fiumei hajós-társaság egyet vagy kettőt küldhetne ide és Braziliába és bizonyosan ezért nem szenvedne nagy veszteséget az ország?

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy életrajzom spanyol nyelven csaknem egészen készen van.

A remény.

— Schiller. —

Beszélnek s álmodnak az emberek
Sokat; majd lesz egy jobb jövő.
Futnak-fáradnak czélt hogy érjenek,
Mely soha el nem érhető.
Világ öregszik, s újból ifjú
— Ember hiszi: reménye nem hiú.

Remény virraszt az élet küszöbén,
Átröpdesi a vidám gyermeket,
A fiatal gyönyört lel fénykörén
S elkísér sirba aggot, öregét.
Ám sir bezárja a fáradt földi pályát,
— De nem temetheti el a reményt magát.

Az nem üres hóbort rög-eszme,
Megterme az örült agyában,
Ott van sziveinkbe bevésve:
— Jobb sorsra jutunk a halálban.
S a hang, mely átjárja a keblet,
Nem csalja meg a hívő lelket...

Simay Gergely.

Az örmény nemzet jövője.*)

I.

Keleten élő véreink számára minő sorsot rejt méhében a jövőendő?

Hogy választ adhassunk erre a kérdésre, vizsgálunk kell első sorban azokat a törekvéseket, melyek politikai eszményeiül tekinthetők az örményeknek, vagy helyesebben mondva a nemzetnek, politikai gondolkozásra képes részének, tehát a vezető egyházi köröknek, az értelmiségnek s az örmény sajtónak úgy az orosz, mint a török területen.

Ugy az orosz birodalomban, mint főleg Törökországban természetesen igen szűk körre van szorítva a nemzeti-politikai kérdéseknek az örmények által való nyilvános tárgyalása. Gondolatainknak és törekvéseinknek voltaképen egy a központja: a nemzet fentartása külső és belső állapotainak a javításával kapcsolatban. Eme cél elérésére mozgási szabadság után vágyakoznak, a mit török földön egy vagy más formában meg kellene előznie az élet, vagyon és vallás állandó biztosításának. A mit óhajtanak s a mire nézve joggal hivatkozhatnak, a nagyhatalmak ígéreteire és határozataira a berlini congressuson, az a török-örmény területnek még eddig meg nem határozott jellegű autonómiája, a melyet Törökország mindjárt a berlini congressus után a felső Eufrat és Tigris vidékeknek új közigazgatási felosztásával hiúsított meg.

Önálló örmény állam létesítésére nem gondol az örménységnek higgadt része, arra pedig, a mit a hazafias képzelet olykor-olykor maga elé varázsol, nincs miért kiterjeszkednünk, a midőn elérhető politikai célnak komoly megfontolása forog szóban. A mit a nemzet valóban hivatott vezetői akarnak, nem egyéb, mint fentartása és fejlesztése a népnek régi hazája határai közt s a mennyire lehetséges, a lassanként való visszaáramlás a biztos anyagi

*) Dr. Paul Rohrbach, Aus Turan und Armenien (Preussische Jahrbücher, 1897 deczemberi füzet.)

és erkölcsi létfeltételeket nyújtó anyaországba, az örmény nemzeti egyház szárnyai alá. A mit e programmon túl a túlhevült szenvedély s radicalismus hangoztat, annak semmi köze sincs a józanabb elemeknek hazájuk s nemzetük jövőjének biztosítására irányuló törekvéseihez.

Az örmények közt is vannak rajongók, a kik jobbára Franciaországban s francia szocialistikus művekből nyerték a műveltségüket s legjobban szeretnék Örményországot kommunista és atheista mintaállammá tenni, avagy dinamittal szétrobbantani Törökországot és egész Európát, a miért nem tartották meg az örményeknek tett ígéreteiket. Ámde csak a viszonyok ismeretének hiánya vagy a tények elferdítése tulajdoníthat ily jelenségeket az egész nemzetnek, vagy épen azoknak az irányadó elemeknek, a melyek jól tudják, hogy népük valódi javára mire kell és szabad törekedniök.

Magában Örményországban hiányzik a forradalomnak minden előfeltétele úgy a nép zöménél, mint a józan politikusoknál. S a mi összeköttetés a nyugateurópai s törökországi művelt örmények közt fennáll, jobbára nem egyéb a nép helyzetének javítására irányuló szövetkezésnél. Az ellenséges indulatból annyira kizsákmányolt konstantinápolyi örmény mozgalmakat, néhány rajongó vakbuzgóságának eme kinövéseit legsúlyosabban érezték és fájlalták maguk az ősi hazában élő örmények.

A mi pedig a sokszor emlegetett örmény titkos egyesületeket, a Hêncságot, Troságot s a többit illeti, tényleg léteznek ugyan, de jobbára egészen egyebek, mint a közhiedelem tartja. Részben „felvilágosodottsági“ jellegű szövetkezések merőben utopista jellegű, a nép eszmekörétől teljesen idegen tendenciákkal, a minő p. a nőemancipatio, az egyházi tekintély lerombolása stb. Részben pedig alig néhány tagból állanak, a kik folyvást merényleteken törnek a fejöket. Közös jellemvonása majdnem valamennyinek, hogy a nyugateurópai „tanulmányok“ alapján, Angliában, Franciaországban és a Sveiczban, az ottani szélső politikai és társadalmi radicalismus befolyása alatt keletkeztek s onnan működnek, minden benső kapcsolat nélkül a nemzet zómével. Sőt az is nem egyszer

megtörtént, hogy kalandoroknak nevezhető egyének a konstantinápolyi örmény munkások közt pénzadományokat gyűjtöttek „az örmény nép műveltségének emelésére“ — mert ily célú titkos egyesület is létezik, — s a gyűjtött összegek aztán a „politikai agitatorok“ zsebében rekedtek meg.

Az örmények óhajainak és reménységeinek a megvalósulása Oroszország döntő szavától függ. Egy harmada az örménységnek ugyanis orosz alattvaló s aztán Oroszország természetszerű örököse a töröknek az Ararát és Taurus között, egészen a ciliciai partokig, vagyis a tömörebben együttesen élő örménység által lakott terület legnagyobb részének. Kettős feladatot kell tehát megoldania: azt, hogy mily álláspontra helyezkedjék a saját örmény alattvalóival s milyenre a törökországi örményekkel szemben. Vizsgáljuk először is az utóbbi kérdést.

Volt idő, a midőn Oroszország egyáltalán nem idegenkedett önálló, nemzeti és keresztény államok felállításától az eddigi török területen. Példa erre Bulgária, de példája azoknak a céloknak is, a melyek ebben Oroszországot vezérelték. Reá nézve az ily állam csak mint vasallus volt elfogadható, a mely fölött tetszése szerint rendelkezhetik az illető területnek egyelőre lehetetlen magához csatolásaig. Kétszer sikerült Oroszországnak ily positiokra szert tennie a török birodalom addigi részeiben: a dunai fejedelemségekben és Bulgáriában. Mind a kétszer elveszítette azt. Ezeknek az orosz vasall-államoknak a létesítésénél csak az volt a célja, hogy Törökországot, a mely egyszerre nem volt eltiporható és zsákmányúl ejthető, lassanként megbontsa és a maga javára szétmorzsolja.

Az előfeltétele eme politikának s tehát a törökországi keresztény-nemzeti függetlenségi törekvések istápolásának az volt, hogy Oroszország a Balkán-félszigeten is Kiszáziában kereste külpolitikájának a lényeges céljait, mindenek fölött pedig abban, hogy a saját előnyére minél előbb kiszoríttassék a török uralom eme területekről. Ez az előfeltétel nem létezik többé. Oroszország sokkal nagyobb feladatot tűzött azóta ki önmagának. S ha nem

is mondott le a tömeggondnokságról a keleti csőd esetére, nyugodtan bevárhatja immár a dolgok fejlődését, sőt az adott viszonyok közt egyenesen érdekében áll, hogy barátsági viszonyt tartson fenn Törökországgal. A miből könnyen levonható az örmények törekvéseinek kilátásaira nézve is a következtetés.

A nagy agrár-válság, melyben Oroszország évek óta szenved, népességének szaporodása s a földjövedelem folytonos csökkenése arra kényszeríti, hogy kiviteli ipart teremtsen s annak számára nagy fogyasztási területekről gondoskodjék. Ezeket pedig csak úgy biztosíthatja magának, ha politikailag is hatalmi körébe vonatnak, akár úgy, hogy saját vámvonalaival veszi azokat is körül, a mint nemrég Bocharával tette, akár pedig az idegen versenyt kizáró szerződések kötésével, a melyek mögött ott áll a katonai túlsúly. Külpolitikájának ennél fogva arra kell törekednie első sorban, hogy Khinát és Perzsiát egészen vagy részben gazdaságilag magához kösse. Ez a politika II. Miklós czár kezdeményezésére vezethető vissza s egész sora jelentékeny államférfiainak vallotta és vallja azt a meggyőződést, hogy ezen az úton fényes jövő elé vezethetik Oroszországot.

Misem lehetne a jelen pillanatban Oroszország eme törekvéseire nézve kellemetlenebb, sőt végzetesebb, mint a keleti kérdésnek fegyveres színrehozása. Az orosz tervek megvalósítása nagy részben a Törökországhoz való jó viszonytól függ. Ha bárkinek sikerülne a portát Oroszország ellen való támadó fellépésre bírni, vagy más módon Európa délkeletén oly háborús bonyodalmakat hozni létre, a melyektől Oroszország nem maradhatna távol: abban az esetben kétségessé válnék a belső hatalmi eszközei consolidálására irányuló összes törekvéseinek sikere.

Oroszországnak tehát mindenk fölött arra van szüksége, hogy időt nyerjen. És ebben a szükségességben rejlik a kulcsa jelenlegi politikájának (mellékesen megjegyezve annak a jó viszonynak, a mely ez időszert az osztrák-magyar monarchia és Oroszország közt fennáll). S csakis ennek szem előtt tartásával magyarázhatni

meg azt a merőben hideg magatartást is, melyet Oroszország a török területen élő örménység autonómiai törekvéseivel szemben tanúsít.

— A második közlemény jövő füzetünkben. —

Dr. Molnár Antal.

Adalék Lukácsi Kristóf életrajzához.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának kézirat-tári osztályában, az irodalmi levelek nagybecsű gyűjteményében megtalálható a tudós szamosújvári plebánosnak, Lukácsi Kristófnak is egy levele, melyet Wenzel Gusztávhoz, a kiváló jogtudós- és történetíróhoz intézett. A ki majd megírja a hazai örménység e kimagasló alakjának életrajzát, nagy hasznát veheti ennek a levélnek. Ujabb bizonyosága ez annak, hogy a szamosújvári plebánia-lakban végbement tudományos munkásságról a legilletékesebb körök is mennyire tudomást vettek. Távol a szellemi élet központjaitól, könyvtárak, tudományos segédeszközök és különösen a tudomány embereivel való közvetlen érintkezés buzdításai nélkül is lankadatlanul folytatta Lukácsy Kristóf kutatásait a hazai örménység multjának felderítésére és az örmény kútfolknek a magyar történet szempontjából való feldolgozására. S bár a tökéletesebb apparatussal dolgozó kritika buvárkodásainak eredményét igen gyakran kéteseknek, szempontjait nem egyszer téveseknek találta, annyi bizonyos, hogy egész működését mindenki komolynak ismerte el s minden munkája csak fokozta az érdeklődést további tevékenysége iránt. A ki tudja, hogy ki volt Wenzel Gusztáv a magyarországi tudományos életben, az meg fogja állapíthatni annak az előkelő irodalmi hangon tartott levélnek értékét, melyet a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára igazgatóságának szives engedélyével itt közlök.

Szamosújvár, 1866 év augusztus 8-ikán.

Mélyen tisztelt Tekintetes Tanár ur!

Mult Julius hó 22-kén írt becses levele, egy a tudományos világ előtt mondhatni ismeretlen

egyéniséget szerény elvonultságomban megtisztelni méltóztatott, nagyon kellemesen lepett meg. A „Historia Armenorum Transilvaniae“ czimű könyvet itten küldöm; a Tekintetes ur által küldött 2 frotot a helyi árvaintézet javára, melynek e dolgozat jövedelme van szentelve, megtartom és a Tekintetes urnak nagyhirű és becsű neve alatt, mint kegyes adományt az árvák jövedelmi naplójába beírtam. Egyébiránt a munka magában, tekintve mostoha viszonyainkat, inkább egyházi tartalmú és kevés kivétellel csak helyi becszel bír.

A hunmagyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei felderítésére örmény kútfőkből nagy gonddal összeállított tudományos nyomozásaimra vonatkozólag, melyekről Tekintetes ur nagybecsű levelében engem annyira lekötelező elismeréssel emlékezni kegyeskedik, azon a ponton állok, hogy pár hónap alatt sajtó alá bocsáthatom.

Tudom én azt jól, hogy a komolyabb tudományos munkáknak nem nagy szokott lenni az olvasó közönsége és azért nagy pártolásra e részben nem számíthatni, mert általában csekély a szakavatottak száma, kik, mint a Tekintetes ur gyönyörködnének a szaktudományos buvárlatokban.

Minthogy a kútfők, melyekre vizsgálódásaimban támaszkodom, egy kevésbé ismeretes és a magyaroknak ázsiai történelme érdekében soha senki által ki nem bányászott irodalomhoz tartoznak, szükségesnek láttam a Magyar Tudományos Akadémiának még 1851. nyilvánított kívánsága szerint előre bocsátani az örmény irodalom történetét és az általam használt örmény kútfőknek ismertetését, tekintettel a hunmagyarok őstörténelmére. A mely dolgozatot épen a napokban végeztem be, mely magában is igen érdekes olvasmányt fog nyújtani a régészet kedvelőknek.

Az egész munka nem nagy terjedelmű. Összesen mintegy 500 rendszeren beírt lapot teszen. Mind a mellett annak kiadása egy kis provinciális városban, hol nincs nyomda, nem kis gondot ad.

Azon esetben, ha a munka jövő Novemberig bármi okból sajtó alá nem bocsáttathatnék, abból egy kivonatot magam fogok készíteni és azzal Tekintetes urnak kedveskedni. Magamat szíves jó indulatába, tudományos munkálatomat pedig kegyes és nagylelkű pártfogásába ajánlom a Tekintetes urnak és megkülönböztetett tisztelettel maradok a Tekintetes urnak

alázatos szolgálója

Lukácsi Kristóf

plebános.

Közli: **Esztegár László dr.**

Részlet a multból.

Visszavágyik a lelkem

A vonzó, édes tájra,
Hol lelkem az örömmnek
Utait mind bejárta.
Sok minden változott meg,
Talán én a legjobban,
Csak egy van mitől szívem
Még ma is fájón dobban.

Hogy nem lehettél enyém,
Lelkemet nem ez bántja,
Az emlék szívem mélyén,
Indít bús zokogásra.
Hogy már örökre váltunk,
Ugy nem akartam hinni,
Mond nem utolszor látunk,
Vissza fogsz te még térni.

Azóta évek multak,
S én mindhiába vártam,
Fáj emléke a multnak,
Csak álmaimban láttam,
Kit oly nagyon szeretek,
Bár lelkemet kijátszta,
Oh, hogy el nem érhetlek,
Életem üdve, álma.

Sallak Róza.

A magyarhoni örmény családok

GENEALOGIÁJA

tekintettel ezeknek egymás között levő rokonságára, s a vezeté- és keresztnemek etymologiai értelmére.

Eredeti, kiadatlan kútforrások felhasználásával írta **Szongott Kristóf**.

(ötödik folytatás.)

Hásztjákub örmény szó: Vastag-Jakab. Hászt-Jákub. Szam. Ház. II. köt. 44 l. 71 t.

Hásztkirkorián örmény szó: Vastag-Gergely. Mánug Donigi hászt Kirkorián. Szam. Ház. III. köt. 11. l. A Hászt családnév most nincs használatban

Hávul (Hevul.) L. Báb, Cheul, Gêinár, Pápai, Totobej.

Hébás (Hábusesk, Hêbêseke, Hêbêseski, Hêbêseszki). Hebige török szó, jelentése: erszény, tarisnya, ebből Lengyelországban Hebesesk és Moldva-Oláhországban pedig Hébás lett. — Hêbêsesk Luszig. Szam. H. II. köt. 105 l. 72 t. — Ovágim Hêbásián. Szam. Ház. II. köt. 240 l. 18 t. 1813 év. Questor Novák Hebeseszki. Szam. vár. lev. 1786. Hêbás a Karátsonyi család egyik ágának, mely timár volt (a másik a grófi ág) és a Novák család mellékneve. L. Ártmách, Gábor, Gábrus, Karátsonyi, Tarisnyás, Trásztádsi.

Henekes (Henekeséncz Margitê, Szamosújvártt). L. Énekes.

Hentes a Chászapdsi családnév magyar fordítása. Ágop Hentes. Szam. H. II. köt. 327 l. 143 t. L. Chászapdsi, Mészáros.

Heránosz. Heránosz I. Eránosz. Heránosz Kristóf. Szam. vár. lev. 1766.

Hêrcz, a magyar herczeg szó rövidebb alakja. Andreas Hercz. Szam. Ház. III. köt. 58 l. 1847. L. Gordul, Herczeg, Korbul.

Herczeg, az Ámirás családnév magyar neve. Herczeg Gergely. Szam. vár. lev. 1805—600 sz. L. Ámirás, Hêrcz.

Herder, a heredigosz (pogány) összevont alakja. Ez a család később költözött be; a hazai örmények akkor már a kath. egyházzal egyesülve voltak; azért a többiek ezt, mely nem-egyesült volt, herdernek nevezték. — Herder Ohánnesz. Szam. Ker. II. köt. 117 l. Kihalt család.

Heresz-ián = Ereszphochán. Chácshádur Heresz-ián. Erzs. Ker. III. köt. 31 l. 58 t. L. Ereszphochán.

Heriszá (*Herisium*) örmény szó: tépett húsból (bélpecsenye) és buzaszemekből készült tápláló örmény étel. — Kiork Heriszáján. Csikszépvízi anyakönyv 47 l. 1796 év. E gúnynev most nincs használatban.

Heripszime (Horopszime), örmény női keresztnév: Ripszima. Chácshig Hêripszimeinê: Ripszimának fia Kristóf. Szam. Ker. I. köt. 129 l. Ászvádur Hêripszimáján. Szam. H. II. köt. 282 l. 134 t. Horopszime a Korbuly család egyik ágának mellékneve. L. Korbul.

Hêskálá. Haşcalá román szó: báránybőr, gúnyosan előregedett (ember). — Szêhág Hêskáláin Bâjeáczun vêrtin: Hêskála-Bányai fia Izsák. Szam. H. II. köt. 105 l. 82 t. Kájtán Kákiczí Hêskálái. A szam. keresk. társaság iratai közt. — Hêskála. Chácshig. Szam. Ker. II. köt. 320 l. 90 t. A Kákicz és a Bányai család egyik ágának gúnyneve. A Hêskálá név most nincs használatban.

Hofer, a Gábrus család egyik ágának gúnyneve. Ánton Hofer. Szam. Ház. II. köt. 47 l. L. Gábrus.

Hollósi. Gertenyesi nemes Korbuly Bogdán, — mivel a Szamosújvárt lakó Korbuly család úgy sem ellenezte — nevét Hollósyra változtatta. Szam. vár. lev. 1831—21 sz. jan. 13. A Hollósi-ak Korbuly-ok. L. Korbul.

Honán. Az örmény hujn (*junju*) szónak jelentése: 'Ionesz, Jones, populus graecus, hellenus, görög. — Chárib Honá-

néncz. Erzs. Ker. I. köt. 121 l. A hujn-ból lett Honán (Hunánián). L. Görög, Horom.

Hornoj. Hornu román szó, jelentése: kémény. A szamosújvári Zachariás család egyik ágát Hornojnak hívták. A másik ág Erzsébetvárosról költözött át Szamosújvárra, mely nevében nem ch-t, hanem csak k-t használ. Ezen utóbbi ágból származott a neves dr. Zakariás József fegyintézeti főorvos. Hornoj alias Ányechdsi Kristóf. Szam. vár. lev. 1806—1397 sz. — Ányechdsi Hornoj Zachariás Dávid. Szam. vár. lev. 1810 év. Hornoly Gergely egy magyar nyelvű kérvényben így írta nevét: Pakulár Gergely. A szam. timár-társulat iratai közt. — Hornoj alias Mëgêrdics János. A szam. keresk. társaság 1821. évi iratai közt. Ániéczhi (Ánierdsi), Mëgêrdics, Pakulár és Zachariás egy család. A Hornoj az Ánierdsi, Mëgêrdics, Pakulár és Zachariás család gúnyneve. L. Ániéczhi, Pakulár, Zachariás, Zádig.

Horom. Nagy-Konstántin császár székhelyét Rómából Byzantz-ba, Tracia fővárosába tette át. Sok római polgár ment el vele. Tracia római tartományyá lett. (Trakia jéghev áschárh hëromájécshocz). A mi fordítóink hëromájéczhikh (*հոմոմայեչիք*) helyett horomkh-ot (*հորոմք*) irtak. De mivel Tracia lakóinak nagy része görög volt, a görögök rómaiaknak (hujnkh goeshéczhán horomkh յոյն կոչեցան *հոմոմք*) és a velök határos örmények horomezhikh-nek nevezettek (*եւ սարճանակիք նոցա հայր կոչեցան հոմոմք* jev száhmánágiczhkh noczhá hájk goeshéczhán horomezhikh. Mechithár szótár 127 l.) Ez a család a beköltözés előtt örmény nemzetfeleivel együtt Tracia szomszédságában lakott, azért kapott Horom nevet. — Nicolaus Horom. Szam. Ker. III. köt. 85 l. 6 t. — Nigol mágánuámp Horom. Szam. Ház. I. köt. 26 l. 257 t. A Horom család vezetékneve Nigol (Miklós). L. Görög, Honán, Nigol.

Horopszime. Ánton Chácshigi Horopszimáján: Horopszime Kristóf fia Antal. Szam. H. II. köt. 223 l. 4 t. Lukács Christoph alias Horopszime. Szam. vár. lev. összeírás. A Horopszime (Hëripszime, Ripszima) család vezetékneve Kristóf. L. Hëripszime, Kristóf, Ripszima.

Hovájim. L. Ovágim.

Hovhánian = János. Luszig Hohánian. Szam. Ker. II. köt. 609 l. 129 t. L. Ohánnesz.

Hovhánnesz. L. Ohánnesz.

Hulbá. Hulubaş román szó: galambocska. Hulbá-en Ohánnesz: Hulbától [született] János. Szam. H. II. köt. 107 l. 11 t. — Adeodatus Hulubuj. Szam. vár. lev. 1799—571 sz. — Joachimus Hulypá. Szam. vár. lev., régi jegyzék. — Joachimus Hulpás. Szam. vár. lev. 1807. Kihalt család. L. Porumb.

Hulián = Ulián. Gyergyó-Szent-Miklóson (Hulián, Lulián, Ulján) most Nádas. — Ohánnesz Hulián. Szam. Ker. III. köt. 347 l. L. Ulián.

Hunánian = Honán. L. Görög, Honán, Horom.

Hurmuz perzsa szó: fényes gyöngy, Jupiter csillag, örményül Áramázt. E családnév előfordul Keleten is: Hovhánnesz Hurmuz. „Mászisz.“ 1880. 2572 sz. (Zeus, Jupiter). A Hurmuz családnév most nincs használatban. L. Bokor, Csillag, Zuhál.

I.

Ibásfálovczhi: (Ebesfalvi) Erzsébetvárosi. Thorosz Ibásfálovczhi. Szam. Ker. II. köt. 167 l. 57 t. Kihalt család.

Ighimko = Ilonka. Helena = a szánakozó, a görög ἑλλεοz-ból. Helena = Ilona, Ilonka, Ilka, Lenke. — Ighimko Ándriás. Szam. Ker. II. köt. 230 l. 150 t. — Kihalt család. L. Ilinucz.

Ilách (*hulubh*) örmény szó: lengyel; az örmény a lengyelt még így is nevezi: leh, lehczi, polák. Ilácháczh jergèri Zádigin vértin Chácshigè: Lengyelországi Zádig fia Chácshig. Szam. Ker. I. köt. 25 l. 151 t. — Ilácháczh jergèri Pászákász-in Ászvádurè. Szam. H. 4 l. 29 t. — Krikor Iláchkái: Lengyelné Gergely (e család is nőtől vesz fel nevezetet). Szam. Ker. I. köt. 1081. 1389 t. — Ilách Ohánnesz goskár: Lengyel-Goskár János. Szam. Ker. II. köt. 601 l. 144 t. — Ilách thukeshi Gházár: Lengyel-Szőcs Lázár. Szam. Ker. II. köt. 601 l. 59 t. — Máriám Ájáni Dzerigi Iláchján: Áján-Lengyel Simon (leánya) Mária. Szam. H. II. köt. 464 l. Az Áján, Gogomán, Goskár, Ilách, Iláchká,

Pászákász, Thukeshi, Zádig család Lengyelországból jött be. L. Iláchká.

Ilách-ká: lengyelné; az örmény ilách (lengyel) és a román ca-ból (nő, né). Martinus Iláchká. Szam. vár lev. 1776—165 sz. Kihalt család. L. Ilách.

Iliás = Illés, Illyés. L. Elia.

Ilinucz = Ilonka (az ucz román kicsinyítő szócska: ka, ke). — Krikor Ilinucz-i: Ilinucz (Ilinucz fia) Gergely. A szam. timártársulat iratai közt. L. Ighimko.

Inekes, az Énekes elferdített alakja. Luszig Inekesián. Szam. Ker. II. köt. 604 l. 89 t. L. Enekes (Henekes), Énekes, Izsák.

Irimiá-ján = Jeremiás. Ágopsá Irimiáján. Szam. H. II. köt. 327 l. 135 t. Az Irimiáján családnév most nincs használatban. L. Eremiá, Jeremiás.

Issekutz, magyarul kis Izsák, Izsákocska. I Szikuczen Ovágimi Szongodián: Szongott Joáchim (fiától) Szikucz-tól (született fiú) Szam. Ker. III. köt. 362 l. 12 t. 1819. Az *i* távolító (tól, től) rag, mely az örményben a szó elejébe tételik, később egybeiratott a szóval, így: Iszikucz (= Izsákocskától.) — Catharina Iszikutz Jacobi quondam Karácson consors; Novák Péter pap írja. Szam. Ker. II. köt. 628 l. 90 t. — Franciscus Issekutz. Szam. Ház. II. 260 l. 23 t. 1819^{év}. — Bészágéczhi êz Izikuczê (*q̄bahq̄mân*) ájszinkhên êz-Szêhágê Ovágimi Szongedin: Megeskettem (házasság) Szongott Joachim fiát Izikucz-ot vagyis Izsákot. Szam. Ház. II. köt. 250 l. 11 t. — Tehát Issekutz = Izsák. — Szdephán Iszikuczi Meskoján: Meskó Izsák fia István. Szam. Ker. II. köt. 483 l. 130 t. — Iszikucz Gághszáko: Gajzágó Izsák. L. a szamosújvári plebániái templom számára eszközölt gyűjtésről készített kimutatást. Még más alakokat is találtam így: Jozephá Izikuczián. Szam. Ker. III. köt. 227 l. 1 t.; Annamária Izekuczián. Szam. Ker. III. köt. 423 l. febr. 20. 1782. — Izsikuczián. Szam. Ker. IV. köt. 194 l. L. Izsák, Szêkucz.

Istvánfi. (Erzsébetvároson Irjêkh-Ásztvádz [örm.]: Három Isten) L. Stefanovics.

Iszáchán az Iszáchágián rövidebb alakja. Mánug Chárib Iszáchán. Szam. vár. lev. 1743. Az Iszáchán

család is Lengyelországból jött be. L. Chárib, Gárdsthév, Iszáhágián, Izsák.

Izshágián = Izsák. L. Iszáchán.

Izsj (Izsájéncz). Anná Iszáj-Izsák. Szam. Ház. III. köt. 60 l. — Chácshig Iszájéncz. Szam. Ker. II. köt. 188 l. 75 t. — Viri Iszáján (Izsák Véri, Pakulár Antal felesége). Szam. Ker. IV. köt. 309 l. 1855. — Mánug Chárib Iszáján. Szam. vár. lev. 1743. Az Iszáj család is Lengyelországból jött be. L. Chárib, Izsák.

Izmirián = Szmirnai. Szmirna város Kis-Ázsiában. Kihalt család.

Izai. Isaacus Issai. Szam. Ház. III. köt. 68 l. 1852. Issai = Izai = Izsák. L. Iszáj, Izsák.

Izmáelczi: Izmáeli, Izmáelből való. Izmáel helység Moldovában, (Romania) a Duna mellett. Ágop Izmáelczi. Szam. Ker. II. köt. 395 l. 57 t. — Ladislaus Izmáeltzi. Szam. Ház. II. köt. 195 l. 10 t. Később a vég czi-t kihagyták: Martinus Izmael. Szam. Ház. III. köt. 56 l. Most is csak a rövidebb alak (Izmáel) van használatban.

Izráj = Izrael. Izrael héber szó: férfi, ki az Istent látta. Kihalt család.

Izsák a nevető, a héber száchákh-ból. Krikor Izsák-ian. Szam. Ker. III. köt. 366 l. 45 t. — Izsák alias Deák Tódor. Szam. vár. lev. összeírás. — Izsák vagy másképen Kolczátá Kristóf. Szam. vár. lev. 1813. — Izsák vulgo Kolczátá Tódor. A szam. keresk. társ. iratai közt. — Izsák vagy másképen Száva Antal (Gyergyó-Szt-Miklós). Szam. vár. lev. 1838—1215 sz. A Kolcza (Kolczátá) és Száva család vezetékneve Izsák. L. Énekes (Henekes), Gárdsthév, Gergelyfi, Hászt (Vastag), Iszáj, Kasza, Kolcza (Kolczátá), Kopár, Kosotán (Kosztin, Kosztántin), Polyák, Száko, Száva, Széhág.

Izsáki, az Izsákból az örmény sajátítóeset i ragával képezett családnév. Anná Isáki. Szam. Ház. II. köt. 200 l. 16 t. L. Izsák.

J.

Jakab héber szó: a család. Ászvádur Jakab: Jakab Bogdán (ki később kormányzó lett.) Szam. Ker. IV. köt. 285 l. 1851. L. Ágop, Bèrká, Hágop, Jakabfi.

Jagamast. Különfélekep irták e nevet: Jégumos, Jágomoses, Jogomos, Jogomost, Jogomoses; most Jagamast; minden alak az örmény jégámud (*իկամուս = իկամուս*, advena, adventor) elferdítéséből származott. Jegumos Ohánnesz. Szam. H. II. köt. 129 l. 78 t. — Krikor Jágomoses. Szam. Ker. III. köt. 361 l. 8 t. — Ohánnesz Jogomos-ján. Szam. Ker. II. köt. 669 l. 79 t. — Andreas Jogomosci. Szam. Ház. II. köt. 224 l. 14 t. Jegomosá Joannes. Szam. vár. lev. 1736. évi összeírás. — Ohánnesz Jogomost-ján. Szam. Ker. II. köt. 671 l. — Andreas Maxin alias Jogomost. Szam. vár. lev. 1812 év 929—941 sz. — Kopár Máxin és mellette örményül Ángszend Jogomos-i. Szam. vár. lev. 1736 évi összeírás. E család-név előfordul Keleten is: Kr. Jegávián (Peregrinus). „Árévékh“ 1889. ápr. 18. 1585 sz. L. Chárib, Egám-szácshi, Gomostá, Kasza, Kopár, Máxin.

Jakabfi (Jákobfi). Jakabfi az örmény Hágop (Ágop, Ágopsá) magyar neve. Jakabfi név már 1768-ban (Szam. Ker. II. köt. 361 l. 99 t.) fordul elő; Jákobfiján (Szam. Ker. II. köt. 681 l. 51 t.), melyben a ján fölösleges; mert a magyar „fi“ kifejezi az örmény ján-t (Jakabfiján = Jakabfi). Christophorus Simon alias Jakabffi (így kell érteni: Jakabffi Simon fia Kristóf). Szam. vár. lev. 1769. János Jákobfi-ján alias Fekete. Szam. Ker. III. köt. 429 l. máj. 29. 1822 év. A Jakabfiak egyik ága Szamosúj-vártt Bogiát-nak is neveztetett, — egy másik ág Csucsul-nak. L. Ágopsa, Bêrká, Bogiát, Csucsul, Fekete, Gerlácshi, Hágop, Hágopfi, Jakab.

Jágheáds az örmény jégheids (*յեղեհ*) szóból (csalán.) Jágheáds Ohánnesz. Szam. Ker. II. köt. 585 l. 83 t. Gúnynev. Kihalt család.

Jákobi a Jákob-ból, az örmény sajátítóeset *i* ragával képzett családnév. Adeodatus Jákobi. Szam. vár. lev. 1782. — Theodorus Zábulik Jákobi: Zábulik Jakob fia Tódor. Szam. vár. lev. összeírás. A Jákobi család vezeték-neve Zábulik. L. Zábulik.

Jákub, Jákubián. Jákub Jákubián: Jakabfi Jakob. Szam. Ker. III. köt. 155 l. 3 t. L. Hágop, Jakabfi.

Jákubovics, Jákub-ból (o kötőbetű) szláv (fi) képzővel alkotott szó. Theresia Jákobovics. Szam. vár. lev. 1806—331 sz. — Jákubovics Erzsébet. Szam. vár. lev. 1829. L. Jákobi, Jákub.

Jámbor magyar szó. Jámbor István. Szam. vár. lev. 1808—163 sz. Magyar a neve, de a család örmény. A városi levéltárban a mondott szám alatt van egy kötelező nyilatkozata, mit így irt alá örményül: Jész Sztephán Jámbor. (βαυβλιφίου Ιαμβορ: Én Jámbor István). Kihalt család.

János: kecses, a héber johânânból. János Antonius és mellette örményül: Ánton Zuháli (Zuhál Antal.) Szam. vár. lev. 1736 évi összeírás. A Zuhál család vezetékeve János (Ohánnesz). L. Csillag, Jeni, Ohánnesz, Zuhál.

Jásik. Jásék = Jássák.*) Bêszágéczhi meg iláchmê êzjásikê: Megeskettem egy lengyelt — Jásikot. Szam. Ház. I. köt. 34 l. Jássek ilách. Szam. H. II. köt. 51 l. 504 t. Jásik gúnynevet adtak a Turtsa család egyik ágának: Ándris Turcsái Jásik. Szam. Ker. III. köt. 382 l. 6 t. Turtsa Jásik József. Szam. vár. lev. 1853. L. Gárász, Turcsa.

Jégámszáchi = Egámszáczhi. L. Egámszáczhi.

Jégdáli. Az örmény-török jedegdsi-ből (hajóvontató: *jet, met, qeb*). Jégdáli Ferencz örmény kath. L. Erzsébetváros „Értesítő“-jét 1886—87. évről.

Jeni, a Jani (János) elferdített alakja. Kátrin Krikori Jeni-i. Szam. Ház. II. köt. 82 l. 4 t. 1774 év. L. János.

Jeremiás, bibliai név, jelentése: az Úr nagysága. Jeremiás Kristóf. Szam. vár. lev. 1791, Kristóf Jeremiás (Hácsun; ez a Chácshum-ian rövidítése). Szam. vár. lev. 1779. Jeremiás nevéü örmény család nem jött be; ennek a családnak vezetékeve Kristóf = Chácshum. Nevezettnek neve örményül: *խաչիցի ո. Յ. Իրիմիայի խաչումիան* (Chácshig oghormádz hoki Irimiáji Chácshumián). Fiai azonban elhagyták a vezetékevet és atyjuk keresztnévét (Jeremiás) kezdték vezetéknév helyett használni. Ágopsá Irimiáji: Jeremiás Jakab; Kírkor Irimiáji: Jeremiás Gergely. Szam.

*) Jassak im russ. Reiche eine Abgabe momadisirender fremder Stamgenossen (sogenannter Inoruzen, meist in Fellen verschiedener Thiere entrichtet). Heyse 470 l.

vár. lev. 1788. (Jeremias crida iratai közt). L. Chácshum, Eremiá, Irimiáján, Kristóf.

Jeszáján (Izai, Izaiás). Héber szó: az Ur szabadítása. Iszáján Iszáj. Szam. Ker. II. köt. 740 l. 155 t. L. Izai.

Joghránsi, török szó: paplankészítő. — Joghránsi Chárib Ászvádur. Erzséb. Ker. I. köt. 159 l. Kihalt család. L. Chárib, Jorgán.

Jolbe, Jolbej = Albert. Ohánesz Dsurdsovczhi Jolbeján: Gyergyói Albert János. Szam. Ker. II. köt. 668 l. E családnév most nincs használatban. L. Brëndzár, Kopasz (Kopacz), Simai.

Jolmelik. A hahatatlanságot a török így mondja: jolmezlik (immortalitas, athanasia, ánmáhuthiun). A Hárágá család török neve. A Jolmelik név most nincs használatban. Chácshig Jolmelikhinê. Szam. Ker. I. köt. 84 l. 833 t. — Ávedum Ánton Jolmelikhi vèrti: Jolmelikh Antal fia Ávedum. Szam. H. II. köt. 161 l. 30 t. L. Haragai, Hárágá, Kovrik.

Jorgán, török szó: paplan, ágyterítő. A jorghán szóban a hazai örmény a „gh“ és r betűt megcseréli, így: joghrán. Chácshig Jorgáján. L. az erzsébetvárosi Nekomuki Szt-János-féle vallásos társulat alapszabályait. Kihalt család. L. Joghránsi.

Jósef, jelentése: gyarapodás, a héber iosef-ből. Georgius Joseph alias Karátsony. Szam. vár. lev. összeírás. A Karátsonyi család egyik ága (az iparos-ág) József. L. Karátsonyi.

Joseffi (Józseffi). Joseffi az örmény Uszepián magyar neve. Erzsébetvároson Joseffi = Chárib. L. Chárib, Uszepián.

Josi = Józsi (József). Antonius Josi armenus. Szam. vár. lev. 1793. Most, mint vezetéknév, nincs használatban.

Juhász, a Pakulár családnév magyar fordítása. Juhász Gergely Szamosújvártt 1860. L. Pakulár.

Jursa. Petrus Lázár alias Jursa. Szam. vár. lev. 1738 évi összeírás. Jursa, a Lázár család szamosújvári ágának gúnyneve. L. Lázár.

K.

Kandra. L. Kándrá.

Kandrai. L. Kándrá.

Kapatán = Kapitán. Kapatán alias László Mária. Szam. vár. lev. 1832—170 sz. Cajetanus Kapatán alias Lászlóffi és belül a kérvényben Kapatán alias Lászlóffi Kajtán. Szam. vár. lev. 1798—244 sz. — Dániel Kapatán alias Lászlóffi. Szam. vár. lev. 1796—668 jk. sz. A Kapatán család vezetékeve (László) Lászlóffi. Martinus Lászlóffi (kívül a boritékon) és belül az aláírás örményül így: Vártán Nászturi Kápátán-ian, magyarul Kapatán Násztur fia Vártán (és nem Martinus). Szam. vár. lev. 1797. márcz. 17. 54 sz. — Svéd Anna, ki vagyok özvegye Kapatán Nesztornak. Szam. vár. lev. 1804—865 sz. A Násztur, a latin-görögben használt Nestor névnek megváltoztatott alakja. — Ászvádur Mánugi Nászturi Kápátán-ian: Kapatán Násztur (Nestor) Mánug fiának Bogdán nevű fia. L. a szamosújvári plebániai nagytemplom számára aláírt összegekről vezetett könyvet, (kézirat) 1753 év. Ennek a Kapatán Násztur-nak fia Mánug már elhagyja a Kapatán (= Lászlóffi) családnevet és apjának keresztnévét (Násztur) kezdi vezetéknév helyett használni. A Násztur család a Kapatán családból szakadt ki. A Kapatán, Kapitán (Kápátán), László, Lászlóffi, Násztur egy család. L. Kapitán, László, Lászlóffi, Násztur.

Kapitán. Lászlóffi Izsák, ki kapitán („capitaneus armenus“) volt a magyar hadseregben, 1712 nov. 20-án. III. Károlytól nemességet nyert; maradékai megkülönböztetőleg a család nem-nemes (nemtelen) ágától, Kapitán nevet vettek fel. — Lászlóffi Adeodát, a kapitán testvére 1758. decz. 12-én szintén nyert nemességet, de ez az ág megtartotta továbbra is a Lászlóffi nevet. A Kapitán (= Kapatán, Kápátán) család vezetékeve Lászlóffi. — Májko Kapitán Édelbein tuszdèr: Kapitán Áibert leánya Mária. Szam. Ker. I. köt. 170 l. L. Kapatán, Lászlóffy.

Karácson. Gratianus = Karátson (Páriz-Pápai, 612 l.) Karátsony Karátson civis Armenopolitanus. Szam. vár. lev. 1785—284 sz. S kívül a boritékon: suplex libellus D. Gratiani Karátson. E család örmény neve Snorkhján

(*Zunpphuü*). A Gratianusból csináltak Moldva-Oláhországban Krecsun-ián-t (Krátson. Szam. vár. lev. 1721.) és hazánkban Karátsonyi-t. Catharina Iszikutz Jacobi quondam Karácson consors. Szam. Ker. II. köt. 628 l. 90 t. A Snorkhján családnév előfordul Keleten is: Snorkhján Nigoghosz „Árévélkh“ 1887. nov. 7. 1143 sz. L. Karátsonyi.

Karátsonyi, a Krecsunian magyar fordítása. Szamosújvári örmény Karátson alias Habasesk Simon. Szam. vár. lev. 1782—88 sz. — Ágopsá Hébéseszkin Krecsunian: Hébéseszki (Hébás) Karátsonyi Jakab. Szam. Ker. II. köt. 355 l. 2 t. E szerint a Karátsonyi család iparos ágának mellékeve Hébás. A magyar Karácson (így) először 1778-ban fordul elő Szamosújvártt; 1780-ban (Szam. Ker. II. köt. 532 l.) maga a pap így írja nevét: Nicolaus Karácsony; Moldován Kajtán pap 1789-ben már így írja: Karácsoni; később ugyanez a pap így is: Gratianus Karácson; Novák Péter pap. (Szam. Ker. II. köt. 699 l. 89 t.) Zátrig consors D. Karácsony. A gróf Karátsonyi Guido édes atyja keresztlevelének rövid kivonata ez: I Gházáren Bádveli ághácshá Ászvádur Krecsunian jév Thrizsien: Ászvádur, Leopold: Tekintetes Karátsonyi Ászvádur (Bogdán) Lázár (fia) és Teréztől (született fiú keresztneve) Ászvádur (és a bérmaneve) Leopold, 1793. nov. 16. Szam. II. köt. 754 l. 127 t. A Karátsonyiak állandó jelzője: chodsá (gazdag). Ászvádur Chodsá Krecsunian. Szam. Ker. II. köt. 535 l. 115 t. Chodsá, Krecsunian (Karátsonyi), Máli, Mègèrdics egy család, Pattantyús Karátsonyi Bogdán abban a felterjesztésben, mit a város az udvari kancelláriához irt, így irta nevét latinul: Adeodatus Karátsony miles Pyrobolaris. Szam. vár. lev. 1828—717 sz. A Karátsonyi család egyik ága Pattantyús nevet viselt. L. Chodsá, Hébás, József, Karácson, Máli, Mègèrdics, Pattantyús.

Kardos. A Szábel család magyar neve. L. Szábel, Sárbej.

Kasza magyar szó. Ebből az örmény szóból: kosz (*qou*, aridus, siccus, száraz, kopasz) csinált a nép koszát; és a koszából, mely alakra hasonlít a magyar „kasza“ szóhoz, e hazában lett kasza. — Kasza Gergely szamos-

újvári kereskedő. Kasza (Kosza), Kopár egy család. L. Goze, Kopár, Kosza, Lengyel.

Katona magyar szó, a Dsigár család magyar neve. Lukács-Katona Izsák. Szam. vár. lev. 1789. Causa Lucae Dsigár alias Katona. — Katona Lukács alias Koltza. Szam. vár. lev. 1803—271 sz. A Dsigár, Katona, Kátán, Osztján, Szefer, Zilifdár oghlu család vezetékeve Lukács. L. Ástá, Dsigár, Dzurthêkhián, Kátán, Kolcza, Officzir, Osztján, Szefer, Zilifdár oghlu, Zsorá.

Kazacsai. L. Kozocsa.

Káfedsi török szó: kávé, Kaffetier, Kaffeschek. — Káfedsi Chárib. Szam. H. II. köt. 31 l. 610 t. Kihalt család.

Kájtán = Kajtán. Kihalt család.

Kájtánovics magyarul Kajtánfi. — Thorosz Donigi Kájtánovics: Kájtánovics Danig fia Tódor. Szam. keresk. társ. 1784. évi iratai közt. Kihalt család.

Káká gúnynev. Kirkor Kákáján. Szam. Ház. II. köt. 179 l. 1800 év febr. 16.

Kákár (Kakar) = Kirkor. Kirkor Kákár. Szam. Ker. II. köt. 716 l. 97 t. L. Kirkor, Kokor.

Kákát (*ququqθ*, *ququqθv*) örmény szó, jelentése: csúcs, fejtető, orom, vertex, cranium, calvaria; kálváría a héber nyelvben: gulgoleth, melyből lett a Golgotha. Kihalt család.

Kákicz. Több örmény király viselt Kákig nevet. A Kovács család örmény mellékneve. — Káritz Jakab. Szam. vár. lev. 1805—463 sz. L. Hêskálá, Kovács.

Kál (*qul*) örmény szó, jelentése: farkas. A Kál család vezetékeve Ázbej. L. Ázbej, Ázbejfi, Farkas, Lupul, -Volf.

Kálder, az örmény „kál dári“-ból (jövő évben.) Kihalt család.

Káluszd (*quququum*) örmény szó, jelentése: jövet, jövetel; Úrjövet, adventus. Erzsébetvároson Káluszd = Karácsonyi, Tucsig. Wolfgangus Misug, belül Misug Káluszd vagyis Farkas. Szam. vár. lev. 1805—404 sz. Hibásan fordították a régiek a Káluszd örmény nevet, (mely Adventus, Adventor) latinul Wolfgangus- és magyarul Farkasra; mert a Káluszd képzett és nem összetett szó; nincs kál

faskas) és uszd-ból (minek itt semmi jelentése sincs) összetéve, hanem Kál (ikál: jönni) örmény igéből képezett szó. Adventus (Káluszd) Misug. Szam. Ház. III. köt. 75 l. (A tudós Lukácsi Kristóf írása!) E családnév előfordul Keleten is: Hágop Káluszdian „Árévékh“ 1886. szept. 22. 805 sz. — Chárib Kirkor Káluszdí Khurdésztanu. Kurdistáni Chárib-Káluszt Gergely. Szam. Ház. II. köt. 14 l. 124 t. A Káluszt család is, mely Kurdistánból jött, Chárib (külföldről jött) nevet visel. Kihalt család. L. Chárib.

Kámeczghján (*qand, ghbu*). a Gámenczhi család örmény neve. — Mánug Kámeczghján. Csikszépvizi anyakönyv, 1812 év, 21 l. Ez az alak most nincs használatban. L. Gámenczhi.

Kámeller. Az örmény ughd (*uqu*) szónak jelentése törökül deve (v. ö. magyar tevé), camelus. A latin camel(us) ból német *er* képzővel lett Kameller (Kámeller, ki az erzsébetvárosi nagy alapítványt tette, Bécsben lakott.) Kámeller: tevékereskedő. E család örmény neve: Ughdián. Kihalt család. L. Mághlár.

Kándiáczi. Ripsima Christophori Kándiáczi. Szam. Ker. II. köt. 144 l. 31 t. Kándiáczi: kandiai. Szamos-útvár város egyik külső részét, mely a Szamos és a vár között terül el, Kandianak nevezik még most is; de azért e család Kandia (Kreta) szigetétől nyert nevezetet. Innen eredt e család őse. — Chácshig Kándiáczi. Szam. H. II. köt. 143 l. 64 t. E család vezetékeve Kristóf. Kihalt család. L. Kristóf.

Kándrá. Kandúr-ból betűáttétellel kandru, kandra; a kandúr, gyöke a himet jelentő kan, ebből lett az elavult kand, annyi, mint kanoz. Tótul koczur, melynek gyöke kocz rokon a cattus, Katze szókéval. Josephus Kandra. Szam. Ház. III. köt. 57 l. — Kirkor Fugulyán-i gám Kándrá-i: Fugulyán vagy Kándrá Gergely. Kandra, a Fugulyán család gúnyneve. L. Fugulyán, Kéczá, Macskási.

Kisebb közlemények.

Krassó-Szörény vármegye főispánja: Jakabffy Imre kineveztetésekor egyedül volt örmény tagja a magyar főispáni kornak, — és pedig ugyanazon vármegyében, melynek egyik részében szervezője és legelső főispánja: Jakabb Bogdán, szintén örmény születésű volt. Krassó és Szörény akkor két külön megyét képezett, Lugos és Karánsebes székhellyel, — s csak utóbb egyesítették egy ikervármegyévé a mostani kettős elnevezés alatt. Jakabffy főispánnak közvetlen hivatalbeli előde Lugoson, illetve Krassó-megyében: Pattyánszky Elek, — míg Karánsebesen, vagyis a felszólaltot katonai határőrvidékből kikerekített és Jakabb Bogdán által újonnan szervezett Szörénymegyében Ujfalussy Miklós volt. Napjainkban, midőn a főispáni állás nem csupán méltóság, de fárasztó munkát igénylő hivatal is egyszersemind, — kétszeresen szükségessé vált, hogy az egyéni képesség és hivatottság a nagy fontosságú állás betöltésénél egyik főszempontot képezzen, hogy így a törvényhatósági és községi adminisztráció ezernyi szövevényei közt a megye főnöke biztos kézzel találja meg az igazságos kormányzat Ariadne-fonalát. Jakabffy Imre, a krassó-szörényi főispán egyik tehetséges és tekintélyes tagja a magyarországi főispáni kornak, ki tíz év óta áll megyéje élén. Sikerült arczképét és szép tollal írt életrajzát a füzet élén adjuk.

Az ország „sója.” Van Perzsiában egy könyv, melyben a következő érdekes részlet fordul elő: Sáh-Abbász felépítvén elég fényes városát: Ispáhánt, egy este így szólott legnagyobb „háremi“-jéhez (királyné): — Szeretted kedvesem Ispáhán fővárosomat? — Igen, szeretem; csak kár, hogy hiányossága van, felelt a királyné. — Mi a hiányossága? kérdé csodálkozva Sáh-Abbász. — Nincs sója, válaszolt mosolyogva a királyné. — Mi városomnak sója? kérdé tovább kíváncsian Sáh-Abbász. Egy városnak vagy országnak sója az „örménység.” Hol örmény nincs, ott iz sincs, (Ur Háj cshégá, ajndégh hám cshégá: *μηρ ουκ εληυ, αυτηνθη ουδ εληυ*). Azért Sáh-Abbász nagy sereggel Örményországra tört és habár sok katonája esett áldozatul, mégis vitt magával örményeket. Ezeket az új főváros egyik részében telepítette le, minek az örmények Uj-Csuhá (Doulfá) nevet adtak.

Magyar-örmény színműíró. K ö v é r Lajos jeles hazai színműírónk életrajzi vázlatát, addig is, míg arczképét megszerezhetnénk, — a Somogyi-féle „Magyar Lexicon“ adatai nyomán a következőkben közölhetjük: K ö v é r Lajos, jeles „magyar“ színműíró született Rátóton (Temesmegyében); 1843-ban a jogi pályára lépett; 1848-ban honvéddé lett, s mint ilyen a szabadságharcz befejeztével büntetésül az osztrák hadseregbe osztatván, két évet töltött Olaszországban; 1851-ben az irodalmi pályára lépett és kezdetben a szép-irodalmi téren működvén, több jeles beszélyt írt. Tulajdonképpen

tere azonban mindenkor a dráma-irodalom maradt. Meghalt Pesten 1863 ápril. 11-én. — Mint színműírónak munkái leginkább a vigjáték terén mozognak; e tekintetben említendők: „Csak kitartás!” (Vigjáték 5 felvonásban.) — „Nono meghalt” (3 felvonás), — „Az első követelés,” — „Egyik a kettő közül,” — és „Meg akarok halni,” — (egy-egy felvonás), — „Hűség hűtlenségből” (Vigjáték 4 felvonásban). A drámában ismert műve: „A szép marquisené” (4 felvonás), — s „Gazdagság és szegénység.” Összes színművei összegyűjtve négy kötetben jelentek meg; (Pest 1860).

Szamosújvár a Rákóczy-korban. Kővári László „Erdély történelme” hatodik kötetének 71. és 72. lapjain azt írja, hogy az 1705-iki nov. 11-én történt zsigói nagy csatavesztés után, Rákóczy Szurdukról felvevén podgyászat, — hol Csáky László házánál tartzkodott, — Szamosújvárnak indult, hogy az itteni erősséget igénybe vegye. Midőn a zsigói völgyből az első magaslatra értek, Sennyei dandárát látták közeledni, mely a csatában részt nem vehetett. Estvére Szamosújvárra ért, — de a vár tartható nem lévén, másnap Bethlen várába vonult; néhány napot ott mulatván mintegy tizenkétezerre menő, többnyire családostól, bujdosó erdélyitől kísértetve, Kőváron át, ecsedi várába huzodott. A zsigói ütközet elvesztése következtében az erdélyi várak védelem nélkül maradván, egyre estek el: Szamosújvár, Bethlen, Görgény, rövid ostromot voltak képesek kiállani. — Megjegyezzük, hogy midőn ez események történtek, az örménység már itt volt letelepedve a Szamosvölgyében; s városunk keletkezésének alapja már meg volt vetve!..

Irodalom és művészet.

A romániai örmények büszkesége. 1897. szept. 30-án temették el a jassii örmények Bëjèkleán A. M. jelentékeny festőt. Boldogult Párisban tanult. Hazajövele után a közoktatásügyi kormány előbb rajztanári állást adott Bëjèkleánnak... Míg egészsége engedte, sok szép sikerült képet festett. Egy ízben Alexandri Vaszil híres román költő Mircsesd nevű faluján megy keresztül festőnk. A falu mellett gyönyörű erdő, az erdőt a Szereth folyó vája ketté. A festő megáll... és vázlatot készít. Otthon lefesti az erdőt és ki-függeszti a jassii tanácsház gyűléstermében. Alexandri felmegy a gyűlésbe, meglátja a képet és így szól: „Ime az én erdöm; mily híven van lefestve!” Az előljáróság a költő és festő iránti tekintetből a képet, mely most is a gyűléstermet díszíti, 2000 frankért vette meg.

Folyóiratunk deczemberi füzetéről a „Tiszántúl” 279 száma ezeket mondja: „A derék örmény revue deczemberi füzete egy a Dániel család tulajdonát képező püspöki keresztet mutat be írásban és képben, melynek felső része az ismeretes Athos-hegyi kereszték stíljében, alsó része a XVII. század hanyatló renaissance modorá-

ban készült. Megjegyezzük, hogy a nagyváradi muzeumban is van néhány példány az ugynevezett Athos-keresztekből. Dr. Molnár Antal a Preussische Revue novemberi füzete nyomán dr. Rohrbach Pál német philologus és ethnographusnak az ecsmiádzini örmény patriarkhánál tett látogatását írja le. László Márton pedig — nem épen mélyen járó — aesthetikai méltatást közöl Márton Dávid „Szép Ará“ czimű többször megdicsért tragédiájáról. A tudós szerkesztő, Szongott Kristóf a szokott alaposággal magyarázza a magyarhoni örmény családok genealogiáját Floriántól Hásztig. A kisebb közlemények közül kiemeljük a Dávid V. századbéli neoplatonikus bölcsésről szólót, kinek kommentárjaiból a berlini Aristoteleskiadás sok mutatványt közöl. Érdekesek azon apró közlemények is, melyek amaz általános rokonszenv tanúbizonyságai, melylyel az örmények Európa részéről találkoztak, mióta az üldözések ismét Kelet felé fordították Európa figyelmét. Így Londonban „Armenian Rescue Fund“ czim alatt társaság alakult, melynek célja az emigráló örmény családok segélyezése. Nem kevésbbé figyelemreméltó a május 20-án Londonban tartott gyűlés, melyen a herfordi anglikán püspök elnökölt, s melyen Sármetán atya mégis kifejezést adhatott azon óhajának: vajha követnék az örmények XIII. Leo pápa fölhívását, s termének mind a kath. egyház kebelébe. — A derék folyóiratot, melynek egész évi előfizetési ára 4 frt, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Közgazdasági élet.

Kitüntetett örmény gyáros. Dávid Gyula jőnevű kézdí-vásárhelyi kereskedő, ki egy virágzó székely-szöttes-gyárnak tulajdonosa, meglepően szép gyártmányaival 1891-ben a „Délmagyarországi iparkiállítás“-on (Temesvár) kiállítási ezüst-érmét, — az ezred-éves budapesti kiállításon pedig a „jó munka- és haladásért“ elismerő oklevelet kapott. Ezt az oklevelet decz. 5-én kézbesítették a derék Dávid Gyulának, kinek csinos, tartos, olesó szötteseit mi is mélyen tisztelt olvasóink becses figyelmébe ajánljuk.

Keleti iparágak meghonosítása. Azon, a keleti örménység körében néhány év óta uralkodó áramlattal szemben, miszerint az oly szomorú következményeket felidézett nemzeti mozgalmak meghiusultával tömegesen keresnek menedéket, a Törökországon kívül fekvő államokban, s főleg a szomszédos országok területén ezerekre menő kolóniákat alkotnak, — nem hagyható figyelmen kívül hazánkban is, azon korszerű kérdésnek fontolóra vétele, ha vajjon az e részben jelenleg annyira kedvező irányzat folytán nem volna nálunk a kormányzat iparfejlesztő politikájának egyik, önként ki-nálkozó feladatául tekinthető: odahatni, hogy a velünk szomszédos államok területére kivándorolt örmény népelemnek, a különböző

keleti iparágak üzésében jártassággal bíró része, — a mennyiben most hazátlanul bolyong, — az erdélyi részekben a korábbi örmény telepek közelében, némely czélszerűbb keleti iparág gyári üzésére állandóan letelepedjék; s ezáltal az országos iparügy tövábbi fejlődésének a jövőre új irányt nyisson és nagyobb lendületet adjon!

Mi ujság az örmény világban?

Sietős segély. A konstantinápolyi örmény patriarcha kérvényében, mit a portához nyújtott be, sietős segélyt kér a nyomorgó örmények számára. Az európai nagyhatalmak képviselői közül néhányan, kik szeretnék, hogy Törökország hovahamarább megkapja a várva várt reformokat, — melegen pártolják a patriarcha kérvényét.

Gondoskodó bizottságok. Azon helységekben, hol a kivándorolt vagy elmenekült örmények közül ideiglenes tartozkodásra többen telepedtek le, bizottságok alakultak, melyek az örmények anyagi szükségéről gondoskodnak. A napokban Bákuban alakult ilyen bizottság, hogy alapos módon nyujthasson segélyt a hazátlan menekülteknek.

„Oroszország és az örmény kérdés” czímet adott Kreni, a kievi egyetem tanára azon dolgozatának, mit saját lapjában tett közzé. Czikkiró nagy rokonszenvvel szól az örményekről. Véleménye szerint az örmény kérdést csak úgy lehetne megoldani, ha Örményországot seregekkel okkupálnák. Igaz — mondja tovább czikkiró, — hogy az okkupációba bele nem egyeznének az angolok; mert az örmény királyság visszaállítása véget vetne az ottani angol kereskedelemnek. Ellenben ez az esemény az oroszokra nézve nemcsak nem lenne káros, de sőt ez a királyság, Oroszország kezére játszaná Azsia egész kereskedelmét és terményeit..

Holtiglan tartó bebörtönzés. Egy Konstantinápolyból decz. 13-án küldött távirat szerint, azt az örmény leányt, ki a forradalmi bizottság leveleit állítólag a konzulokhoz vitte, holtiglan tartó börtönre ítélték; habár Teflik basa megígérte, hogy a leányt, ki ellen mit se tudtak bizonyítani, nem fogják elítélni. A konzulok tiltakoztak a török kormány előtt ezen eljárás ellen, mely nem alapult bizonyítékon; de a kormány azt válaszolta, hogy itt az állam biztonságáról van szó és ezen esetben az egyszerű gyanú is elégséges az elítélésre.

Örmény író Bécsben. A bécsi lapok mondják, hogy Demirdsi-básján Ilyés nevű író, kinek írói neve „Kérászér Ádám,” Bécsbe tette át lakását.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvártt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.

Szamosújvári Híradó.

— A szamosújvári dalzene-egylet decz. 26-án a városi vígadóban igen sikerült hangversenyt rendezett. A jegyek jóval azelőtt mind elkelték... A nyitányt (Flotow „Stradella” dalműve) Liemann Antal karnagy vezetése mellett a dalzene-egylet zene-osztálya játszotta: dr. Bányai Kristóf, Danielovics Sándor I. hegedű; Esztegár László, Görög Márton II. hegedű; Bodor Sándor, Osztián Kristóf viola; Vajna Károly cello; Czetz Manó nagy bőgő; Gönczy Mihály czimbalom; Kopár Kristóf fuvóla; Dubszky Gusztáv clarinett. Sikeres játékok a közönség nagy tetszésével találkozott. Kihívás után még egy darabot kellett eljátszaniók. Erre Kolbay Zulejka, ki a mult iskolai évben fejezte be a kolozsvári tanítóképző-intézet tanulmányát kitünő eredménnyel — szavallata következett. Várady Antalnak remek költeményét: „Az ezüsfátyol legendájá”-t szavaltta el hatásosan. Most társadalmunk egyik legszebb nője: a művelt Józsa Jánosné, lapunk eszes munkatársa ment fel az emelvényre. Szünni nem akaró tapsvihar fogadta csinos megjelenését. Művészi alkotóist várt mindenki a sok tehetséggel megáldott tanárnétól, kinek — bájos daláért — a természet legkitünőbb dalárja: a csalógány már oda ítélte volt az elsőség pálmáját, ő pedig szégyenkezve húzódott felre... De megnyiták ajkai és Oslislo „Oh te kedves gyöngyvirág” című kiadatlan versenydarabját, melyhez szöveget maga a kellemes hangú énekesnő irt — énekelte el. Fönséges énekével elbájolt mindenkit. Éljenzés, taps. Háromszor hívták ki. A nagymérvű elismerést két magyar népdal gyönyörű eléneklésével viszonozta. A várakozást, a meglepő siker még fölülmulta. A műsor negyedik száma czimbalom-játék volt: Páll Kata játszotta el Lányi „Magyar ábránd”-ját és Mihály Ignác „Balaton hábor-gását” — szépen. Közkívánatra még játszott egy szép darabot. Ezután Danielovics Sándor pénzügyi biztos vette kezébe hegedűjét, hogy Beriot „Ballet ábránd”-ját játszodja el. A ki olyan mennyei hangokat tud az élettelen fából kicsalni, az nemcsak „gyakorlott műkedvelő,” hanem — művész. Bányai Elemér „A püspök palástja” című érdekes dolgozatát olvasta fel. Most ismét egy szép asszony ment fel az emelvényre: Karsai Gyula tanár derék neje. Taps és „éljen” fogadta. És elkezdett énekelni: Halevy „Zsidónő” című operájából a „Nagy áriá”-t énekelte. Ugy énekel, mint egy elsőrendű operai énekesnő, mint egy tökéletes művésznő, ki a műértőnek is teljes élvezetet nyújtott. Iskolázott szép, csengő hangja játszva ment át a leggyöngédebb hangtól a legerősebbig. Nem esoda, hisz tagja volt a kolozsvári zene-conservatoriumnak. Háromszor hívták ki és még kétszer énekel — elragadóan. Az utolsó szám egy „románc” volt, Liemann Antal és Dubszky Gusztáv játsztak szárnykürt-kettőst vonós zenekisérettel. Mind a négy nő külön-külön igen szép virágcsokrot kapott. Liemann Antal karnagy fáradozásaiért, kinek a hangverseny sikeréből nagy része van — a közönség nyilvános elismeréssel adózik.

— A kedvelt Voith Miklós, kinek arcképét és életrajzát folyóiratunk mult évi novemberi füzete hozta, decz. 18-án töltötte be munkás életének nyolczvanadik évfordulóját. Ebből az alkalomból az nap délelőtt az árvaintézet, a városi tanács, az ügyvédi kar,

a műkedvelő társulat, a dalzene-egylet, a huszár tisztikar, a tűzoltóegylet, az ipariskola stb. üdvözölte. Ekkor ünnepelt több emléktárgyat is kapott. Délután 6 órakor a „társalkodó-kör” (casino) rendkívüli gyűlést tartott. A legidősebb választmányi tag: Bartalis Miklós megnyitó beszédében a nap fontosságáról szólott. Most Esztegár László igazgató azt az indítványt tette, hogy festesse meg a társalkodó-kör érdemes elnökének: Voith Miklósnak az arcképét és azután függeszse ki a társalkodó-kör helyiségében. A helyes indítvány egyhangú elfogadása után egy bizottság, mely Szongott Kristóf, Feczko János, Kirschner Izsák és Todorán Endre tagtársakból állott, elnököt közgyűlésre hívta. A gyűlés a belépő elnököt harsány éljenzéssel fogadta. Ünnepélyünk fénypontját az a szép szerkezetű és hatással előadott beszéd képezte, melylyel Kovács Ákos a nyolczvan éves elnököt üdvözölte. Ünnepelt érzékenyülve válaszolt, megköszönte a fényes megtiszteltetést és a reá nézve fontos nap emlékére a könyvtár gyarapításához 100 frttal járult. Erre a társalkodó-kör tagjai, valamint a külsők közül is többen, a „korona”-szálloda nagytermébe siettek diszvacsorára, hol a karzatot a női közönség már egészen elfoglalta volt. Jó cigány zene fogadott. Elhelyezkedtünk a csinosan felterített asztalok köré. Az asztaltársak közt vidéki arczokat is láttunk: Deésről egypár ügyvéd és a végrehajtó: Szentpéteri János jött el. Jó szolgálat, izletes étkek. Az étlap ez volt: tok tartar mártással. Füstölt bélpecsenye és kolbász körítve. Irós-tészta, almás és turós béles. Malacz, pulyka, kappan sülték. Francia kompot és saláta. Torták vegyesen. Giardinette. Fekete kávé. Bor, borszerki viz, szoda. Nem hiányzott a jó vacsora fűszere sem: sok, szép felköszöntést halottunk. Felköszöntőt mondtak: Dömötör János, Ábrahám Zachar, Gajzágó Ferencz, Szongott Kristóf, Voith Miklós, Esztegár László, dr. Fogolyán Tivadar, Novák Gerő, Nuridsán József, Dr. Mártonfi Lajos, Esztegár Gergely, Mihelics Károly, Voith Lajos. . . A szép társaság jó sokáig volt együtt.

— A városi képviselőlet egyik legközelebb tartott ülésében elhatározta, hogy a város belső területén, különösen az utcásarkokon éktelenkedő üres telkeket nyilvános árverés útján eladja. A közgyűlés ezen helyes határozatával egy régi közóhajtást valósít meg. Adja el a város ezeket az üres telkeket kivétel nélkül — mind. . . E telkek — melyek a városnak eddig semmi hasznot sem hoztak — közül egy néhány eddig szeméttelakóhelyül szolgált, a többit az országos és heti vásárra jövő idegenek használták: itt állottak meg szekereikkel, marháikkal. Hiszszük, hogy a közgyűlés nagy többsége, mely a pénztárt új jövedelemhez juttatni és a várost csinosítani akarja, nem fog azokra hallgatni, kik talán magánérdekből egy-két szögletet a mostani állapotban szeretnének továbbra is megtartani. . .

— A derék Mihelics-pár a decz 4-én tartott műkedvelői előadás alatt („A cigány”) újra remekelt. Mihelicsné (Rózsi) hatásos játékával akárhányak szeméből könnyeket csalt ki. Fülöp (Gyuri) népdalait szívesen hallgattuk. Voith Lajos a legalkalmasabb volt a Zsiga szerepére. Kifogástalan játékát a hálás közönség meg is jutalmazta. Szépen alakított Bodor Sándor (Peti); Pakulár Ernőné most is jól játszott. Gönczy Mihály kitünő hajdu volt; szóval mindenki igyekezett szerepének megfelelni.